

SRПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА
ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК

НАШ ЈЕЗИК

НОВА СЕРИЈА

Књ. IX св. 1—2

БЕОГРАД 1958

САДРЖАЈ

	Страна
1. <i>А. Белић</i> : Поводом језичких испитивања и излагања нашег часописа	1
2. <i>М. Стевановић</i> : Реченице без развијених главних делова	5
3. <i>Берислав М. Николић</i> : Смиреност Андрићева казивања	24
4. <i>Б. Милановић</i> : О једном глаголском дублету	32
5. Уз чланак Б. Милановића „О једном глаголском дублету“	
I. <i>М. Ситанић</i>	43
II. <i>М. С. Московљевић</i>	44
6. <i>С. Майић</i> : О облику „Србља“	47
7. <i>В. М. Мићовић</i> : Неколико напомена о значењу речи <i>накрјай</i>	54
8. <i>д-р Михаило Павловић</i> : О једном преводу с француског	59
9. <i>Милош С. Московљевић</i> : Деведесетогодишњица проф. О. Брока	69
10. <i>Милија Ситанић</i> : О квантитету једног вокала презентске основе	73
11. <i>Грегур Берич</i> : Како је постала реч курџон	76
12. Језичке поуке	77
13. <i>Уредничкило</i> : Јован Радуловић	80

УРЕЂУЈЕ ОДБОР

Секретар Уређивачког одбора — Берислав М. Николић

Научно дело

ИЗДАВАЧКА УСТАНОВА САН

БЕОГРАД
1958

Слог: „Научног дела“, Београд, Вука Караџића 5.
Штампа и повез Графичког предузећа „Академија“, Београд, Космајска 28.

ПОВОДОМ ЈЕЗИЧКИХ ИСПИТИВАЊА И ИЗЛАЖЕЊА НАШЕГ ЧАСОПИСА

Под утицајем нарочитих прилика, а тако исто и потребе да се почетак годишњег излажења нашег листа сложи са почетком године, ова, девета, књига Нашег језика изаћи ће тек почетком ове године и завршиће се са рачунском годином. И у овом новом издању неће излазити јула и августа, као и досада, тако да ће имати и сада десет или, као обично, пет двоструких свезака.

И редакција је реорганизована, имајући сада у свом саставу Уређивачки одбор из којег је издвојен и ужи одбор који ће управљати нарочито техничким пословима. Цео правац рада упућиваће цео Уређивачки одбор на челу са нашим познатим стручњацима А. Белићем, М. Стевановићем, Рад. Алексићем и М. Московљевићем.

Сада се навршило шеснаест година излажења нашег часописа: изашло је седам књига и једна свеска у старој серији до великог другог светског рата и осам књига у новој ери. Његова је садржина била разнолика. Поред чисто језичких питања посвећених структури језика, још се увек велика пажња посвећивала и правилности језика, коју су у своје време толико неговали Вук и Даничић. Али од њихова времена до данас прилике су се знатно измениле. Вук је могао још за живота (од 1850—1864) да слави победу својих начела. Даничић је отпочео, после свршених знатних послова, значајне радове на проучавању историје језика од којих се једно од највећих његових дела, историски речник нашег језика, сада завршава. Тако се завршило једно мучно време рађања и постајања. Вук је тражио да се књижевници врате свом народном језику онако како се он вратио после четири почетне године колебљива држања. И тек се то извршило тада.

Тако се завршио Вуков тежак пут. Са њим се завршило и претходно време новог развитка који се одмах отпочео чим је први задатак, враћање народном језику, извршен.

Од победе која се славила око педесетих година прошлога века до данас прошло је више од сто година. Појавила се богата књижевност Срба и Хрвата, а са њом и знатна еволуција нашег књижевног језика. Тада је било углавном питање употребе народног језика у књижевности. Оно што Вук није могао постићи за првих тридесетак година рада до педесетих година, сем у својим књигама, постигнуто је око 1850-те године: Даничић је од 1847 г. почео да пише научне расправе и књиге народним језиком којем није било замерке; Његош је 1847 издао Горски вијенац, ненадмашну књигу писану народним језиком и дотерану по општим особинама књижевног језика; Бранко Радичевић — испевао је исте године зборник песама, а доцније и продужио, својим војвођанским језиком, позајмљујући нешто речи и из других народних говора, и, најзад, Вук је својим блиставим језиком превео Нови завет. Истина, било је људи који су и до тога времена писали својим народним књижевним језиком (Стерија, Ј. Суботић, С. Милутиновић, д-р Ј. Стејић и многи други); али је код њих била још лабилна граница међу традиционалним језиком (испуњеним словенизмима) и оним чистим језиком који налазимо код Даничића, Бранка, Вука и Његоша и који је Вук стално тражио.

Као да се чудо десило после 1847 године. Наша је књижевност у другој половини XIX века прогледала у правом смислу речи. Почело се писати на свим странама народним књижевним језиком, на народној основи, па су се чак занемаривали и они најопштији Вукови прописи да се пази на „опћениту правилност“. Ње се мало ко држао у прво време. Било је главно да се писци ослободе од свега другог и да пишу оним језиком који је био у њима. Како то да чине, дефинитивно им је показивала литература од 1847 године, у Бранка и Његоша у општим цртама, а у Вука и Даничића и у свима појединостима. Свима је тек сада творачки прозвучао стари Вуков принцип изнесен још до ортографске реформе од 1818 год. — „пиши као што говориш“. Држећи се тако најопштијег, најтежег и најнепосреднијег принципа, писци су доиста почели да пишу као што говоре. Општа правилност била им је споредна брига. Тако је постало неопходно оно исправ-

љање језика које се продужило и до данашњег дана. У томе се знатно успело, али још далеко не потпуно.

Живот је међутим узимао своје. Као и код других народа, наш општи књижевни језик, по својој језичкој садржини, почео се снажно развијати. Почели су се стварати књижевни стилови најразличније врсте. Већ Даничић преводећи Библију створио је библиски стил, Вуков језик почео је добијати све више епску боју, а напореда са њим стварао се пословни језик наше књижевности, сажет и слободан, са много особина разговорног језика. Напореда се са њим развија стил научних дела, прозни стил књижевника и поетски стил који је до данашњег дана прошао кроз читаву историју: Бранко — Змај — Војислав — Ракић и сл. И тако се све више развија наш књижевни језик по својој језичкој садржини и у нас и у Хрвата. Његов развитак заслужује да буде свестрано проучен не само према општој правилности, која све више постаје претходна техничка опрема, него и према својим творачким особинама. То је велики захтев садашњости. Истина, поменуте особине почеле су се неједнако развијати у различним нашим књижевним центрима допуњујући се каткада, а каткада и напореда са другим особинама. Али све је то од значаја за данашњи развитак нашег језика јер је постало његов интегрални део.

Има књижевника који добро цртају атмосферу извесног краја износећи говор радних лица својих приповедака и романа и различне њихове говорне навике. Ту и њих често повуче та атмосфера, па се изгуби природна даљина између писца и цртаних призора (Сремац). Свој књижевни језик претвара писац каткада у језик својих личности иако бисмо више волели и у том случају пишчеву језичку индивидуалност. С друге стране, каткада писци стављају у уста својих личности свој књижевни језик до последњих танчина тако да ту престаје свака граница међу њима, само сада у другом правцу. Језик ту једнострано служи књижевном делу.

Нас интересује све то у најразличнијим правцима. И карактеристика самог писца са естетске, стилске и језичке стране, према ономе што он ново и како уноси у наш књижевни језик и као писац и као уметник, и карактеристика његових личности. Међу нашим писцима има их који су имали у знатној мери, сем књижевног талента, и чисто језички таленат, са богатом маштом и творачком снагом (као Дучић), са често знатно јачим језичким талентом од

књижевног (као Шапчанин). Неки су се старали, на свој начин, да свој језик приближе народном (Јанко Веселиновић), и опет други су гледали да своје језику даду извесну класичност (Андрић) итд. Али и то што претставља тако живу и занимљиву материју, што је опште добро наше савремене културе и што је за наш даљи књижевни развитак од великог значаја, — све то не постаје још у довољној мери предмет наших проучавања. Међутим то је стварност о којој се мора водити рачуна и која се мора испитивати и стално научно пратити.

Наша земља у последњој епоси свога развитака, крајем XIX в. и почетком XX, извршила је и значајну револуцију која је одјекнула у свим одељцима њена друштвеног, интелектуалног и материјалног развитака. Све је то дало отпечатак свој и књижевном језику који је тако доживео у извесном правцу и сам своју револуцију.

То су предмети испитивања који су пред нама, који траже своје људе и који траже да буду достојно приказани...

И тако, и код нас као и другде у свету, семантичке студије, стилистичке, лексичке у ширем и ужем смислу речи, тј. и нарочито у вези са животом и социјалистичким преображајем наше земље, поред општих студија о природи и развиту нашег језика, треба да побуде у наших испитивача знатно већу пажњу неголи досада. Јер све је то само даље проучавање језика, његове природе па звале се оне грађењем речи и променом или синтаксом, проширено и удубљено. Каткада су те особине врло танане и тек у главним потезима остварене, али ипак су оне и тада врло знатне за разумевање савременог стања нашег језика и врло карактеристичне за његов даљи развитак. Зато се обраћамо нашим сарадницима да о овоме размисле и око тих питања приону.

Све је то наш толико прослављани језик, и све то треба *Наш језик* да прихвати оберучке. Из тога ће само понићи корист и за даљи расцвет нашег језика и за даљи развитак наше културе.

А. Белић